

MUZEJ DOMOVINSKOG RATA U SPLITU

MATEJ GABRILO □ Muzej Domovinskog rata u Splitu, Split

sl.1. Plakat dokumentarnog filma *Škverani za Domovinu*, čija je premijera održana 26. ožujka 2021. u Splitu

Povijest osnivanja

Imajući na umu da je Domovinski rat jedan od temelja obnovljene hrvatske državne samostalnosti i moderne, europske Hrvatske te da je grad Split dao izniman doprinos pobjedi u Domovinskom ratu, Koordinacija udruga borbenih postrojbi grada Splita pokrenula je 2015. godine inicijativu da se u Splitu osnuje muzej koji bi tematski obuhvatio cjelokupni Domovinski rat, s naglaskom na Zborno područje Split. Najave o mogućem muzeju ili spomen-sobi, spomen-muzeju prvi je put javno iznesena u studenome 2009. godine te su u proračunu Grada Splita osigurana određena sredstva za tu namjenu. Do 2015. godine nekoliko se puta javno spominjala tema muzeja, ali konkretnih pomaka nije bilo.

Radi osnivanja Muzeja Domovinskog rata u Splitu, Grad Split je 2. rujna 2015. imenovao povjerenstvo koje je dobilo zadatak pripremiti svu potrebnu dokumentaciju za osnivanje Muzeja Domovinskog rata. Na 29. sjednici Gradskog vijeća Grada Splita 30. rujna 2015. usvojeno je navedeno imenovanje Povjerenstva i time je formalno započeo proces osnivanja Muzeja Domovinskog rata u Splitu. Braniteljske udruge formiraju i svoje povjerenstvo koje je zaduženo da zajedno sa službama Grada Splita nadgleda i prati proces osnivanja ustanove te pomaže u prikupljanju muzejske građe. Cijeli projekt službeno je predstavljen javnosti 26. studenoga 2015., uz nazočnost predstavnika braniteljskih udruga, županijskoga i gradskog političkog vrha te zainteresiranih građana. Za privremenog ravnatelja imenovan je Matej Gabrilo. Zadaća privremenog ravnatelja bilo je vođenje postupka osnivanja ustanove. Nakon što su se ispunili svi zakonski preduvjeti, Muzej Domovinskog rata u Splitu osnovan je 20. listopada 2017.

Prostor

Muzeju je privremeno dodijeljen prostor u atomskom skloništu na adresi Poljička cesta 39. Trebao je poslužiti kao mjesto za skupljanje i obradu muzejske građe dok se ne realizira projekt gradnje nove muzejske zgrade. Prostor je i više nego nezadovoljavajući za bilo kakav daljnji razvoj muzejske djelatnosti. Predložene su određene alternativne lokacije koje bi bile bolje rješenje dok

se ne realizira zamišljeni projekt, no za sada to sve ostaje nerealizirano.

Fundus

Od početka rada na projektu Muzeja fokus je bio na prikupljanju građe, ponajprije putem donacija. Manji dio građe prikuplja se otkupom. Usporedno s tim u stalnoj smo komunikaciji s Ministarstvom obrane kako bi nam doniralo veće predmete poput zrakoplova, tenkova, vozila, raketnih sustava i sl. Od doniranih predmeta formiraju se zbirke. Vrijedi spomenuti zbirku Brodosplit, koju je ta tvrtka 2016. godine donirala Muzeju. Riječ je o predmetima koji su proizvedeni u Brodosplitu, splitskom škveru, za potrebe Hrvatske vojske u vremenu od 1991. do 1995. godine.

Dosadašnje aktivnosti

Muzej je do sada ostvario brojne aktivnosti: održan je niz izložaba, bilo samostalnih, bilo u suradnji s drugim muzejima, a održane su i izložbe iz fundusa. Posebno se izdvaja serija izložaba pod nazivom *Heroji u ratu – hrvatski ponos u miru*, koja je svake godine posvećena onim hrvatskim braniteljima koji su se svojim djelima, junaštvom i odnosom prema suborcima posebno istaknuli tijekom Domovinskog rata.

Muzej se morao prilagođivati i izazovnim vremenima tijekom pandemije koronavirusa; do publike smo dolazili uz pomoć dokumentarnih filmova i videoizložaba objavljivanih na našem YouTube kanalu. Naš dokumentarni film *Škverani za Domovinu* otkupila je Hrvatska radiotelevizija (HRT) te se uskoro očekuje njegova premijera na nacionalnoj televiziji. (sl.1.)

Ove smo godine održali i premijeru našega novog dokumentarnog filma *Prosvjed za život*.

Muzej je do sada tiskao nekoliko kataloga, brošura, deplijana izložaba te bojanke s različitim aktivnostima za djecu.

sl.2. Muzejska zgrada, Poljud, varijanta A

sl.3. Muzejska zgrada, Poljud, varijanta B

Projekt Muzeja Domovinskog rata u Splitu

Kada je projekt u studenome 2015. predstavljen javnosti, optimistično je najavljena njegova realizacija u roku pet godina. Buduća lokacija nove muzejske zgrade trebala je biti na Poljudu, nasuprot stadionu, u Ulici Mediteranskih igara, na k. č. 1540/1 k.o. Split, na zemljištu veličine 4100 m². U svibnju 2017., u suradnji s Fakultetom građevinarstva, arhitekture i geodezije u Splitu, izrađena je studija idejnog rješenja muzejske zgrade na navedenom zemljištu. Doc. dr. sc. Hrvoje Bartulović, dipl. ing. arh. i doc. dr. sc. Dujmo Žižić, dipl. ing. arh. autori su studije. Napravljene su dvije varijante. Varijanta A sastojala se od podzemne garaže, prizemlja te sedam katova, bruto površine 8825 m². Varijanta B obuhvaćala je podzemnu garažu, prizemlje, prvi i drugi kat, i imala je bruto površinu 9450 m². Obje su verzije imale slične sadržaje: ulazni hol s recepcijom i garderobom, izložbeni prostor (varijanta A 2495 m², varijanta B 2255 m²), multimedijsku dvoranu, izložbeni prostor za gostujuće izložbe, knjižnicu, depo, uredske prostore, restauratorsku radionicu, prostorije za braniteljske udruge, darovni dućan, muzejski restoran i cafe bar, istraživački centar

sa smještajem te videostreljanu kao dodatni zabavni sadržaj.

Varijanta A (sl.2.) prostorne koncepcije Muzeja Domovinskog rata u Splitu temelji se na mogućnosti zadržavanja postojeće zgrade postavljene uzduž sjeveroistočnog ruba parcele. Muzejska bi zgrada inkorporirala postojeću u homogenu funkcionalnu cjelinu. Oblikovno, cjelina bi se sastojala od nižeg volumena stare i nižeg dijela nove zgrade (visine 9,50 m) te visokog volumena nove zgrade (visine 31 m), pozicioniranoga uz sjeverozapadni rub parcele. Nova bi se zgrada povezala s postojećom na način da se doda kat kojim bi se formiralo glavno (ulazno) pročelje Muzeja orijentirano prema novoplaniranom pristupnom trgu. Tako bi u postojećoj zgradi bila smještena dvorana za povremeni postav, restoran s dodatnim vanjskim pristupom te prostorije i uredi za upravu Muzeja. U novoizgrađenim dijelovima zgrade bili bi smješteni svi ostali planirani sadržaji potrebni za rad Muzeja. Prostor za stalni postav koncipiran je u dvije etaže – u prizemlju i na prvom katu, a povezani su velikim otvorima u međukatnoj konstrukciji te bi na tim mjestima visina stopa iznosila 10 m. Na taj bi se način

sl.4. Muzejska zgrada, Lora, pogled prema ulazu

prostor vizualno povezao te bi se omogućio smještaj muzejskih izložaka velikih dimenzija (zrakoplova, helikoptera, topova i sl.). Prostor izložbene dvorane osvjetljavao bi se kroz velike fasadne otvore i *shed* krov, koji bi osiguravao zenitno osvjetljenje i zaštitu od izravnog sunca. Po obodima prizemlja protezala bi se multimedijiska dvorana, videostreljana, a planirana je veza s restauratorskom radionicom i depoima. Na katovima zgrade koja se nastavlja na volumen velike izložbene dvorane bili bi smješteni dodatni potrebni prostori. Na drugom i trećem katu predviđena je knjižnica. Četvrti je kat namijenjen radu udruga. Peti je kat prostor određen za istraživački centar, a šesti i sedmi kat predviđeni su za smještaj sobila istraživačkog centra. Potrebna parkirališna mjesta te depo i restauratorska radionica nalaze se u podrumskoj etaži, kojoj se prilazi preko rampe položene uzduž jugozapadnog ruba parcele. Kolni pristup i gospodarski ulaz osigurani su iz Ulice Mediteranskih igara. Glavni ulaz planiran je u sjeveroistočnom kutu parcele, a ulaz za zaposlenike i istraživače te za ostale vanjske korisnike čiji su prostori smješteni na katovima u višem volumenu, predviđen je preko dvorišta. Konačno, smještaj dodatnih sadržaja (multimedijiske dvorane, videostreljane, restorana i cafe bara) duž oboda prizemlja omogućuje njihovo korištenje neovisno o radnom vremenu Muzeja.¹

Varijanta B (sl.3.) prostorne koncepcije Muzeja podrazumijeva uklanjanje svih postojećih zgrada. U toj varijanti muzejska je zgrada oblikovana kao jedinstveni volumen dimenzija 45,80 m x 60,80 m x 13,80 m. Prostor je koncipiran na način da su unutar cjelovitog volumena zgrade raspoređeni odgovarajući volumeni logičnih cjelina koji svojim položajem definiraju izložbene prostore stalnoga i povremenog postava. Svaki volumen pojedine cjeline imao bi specifičnu visinu i tlocrtne gabarite potrebne za optimalno korištenje. Tako bi se u prizemlju nalazili volumeni multimedijiske dvorane, videostreljane, restauratorske radionice te ulazni hol, a preostali slobodni prostor namijenjen je prezentiranju izložaka. Na prvom bi se katu nalazili uredi uprave, prostori za rad

udruga bili bi smješteni duž sjeveroistočnog oboda, kao i dio prostora istraživačkog centra u jugoistočnom kutu. Ostali slobodni prostor drugog kata prožet je dvovisinskim prostorima te je namijenjen stalnom postavu. Na drugom katu, duž sjeverozapadnog oboda, nalazili bi se cafe bar i restoran, a u sjeveroistočnom kutu planiran je prostor za povremeni postav, drugi dio prostorija istraživačkog centra te za smještajne kapacitete. Izložbeni se prostor provlači kroz sve etaže te je vidljiv i pristupačan iz svih prostorija centra. Različite visine i obilježja izložbenog prostora omogućuju smještaj različitih muzejskih predmeta. U skladu s tim, i krovna je ploha u različitim zonama perforirana kako bi se osiguralo adekvatno osvjetljenje.

U podrumskoj etaži organizirani su muzejski depo, tehnički prostori i garaža kapaciteta 60 parkirnih mjesta. Novom bi se zgradom oblikovalo ulazno pročelje Muzeja orijentirano prema novoplaniranom pristupnom trgu. Kolni je pristup planiran iz Ulice Mediteranskih igara. Svi dodatni sadržaji mogu samostalno funkcionirati zahvaljujući smještaju po obodu građevine i uz tri komunikacijske jezgre sa zasebnim vanjskim ulazima.²

Nakon studije napravljene 2017. realizacija projekta je zapela zbog kompliciranih imovinskopравnih odnosa na navedenom zemljištu. U trenutku pisanja ovog teksta ne nazire se kraj tog problema.

Stoga se krenulo u potragu za drugom lokacijom te je predložena ona pokraj vojne luke Lore, nasuprot Spaladium areni, točnije, u ulici Put Lore, Split, dio k. č. 10/1, k. o. 329835 Split. I za tu je lokaciju izrađeno idejno rješenje muzejske zgrade. Jure Bešlić, dipl. ing. arh., autor je studije izrađene u ožujku 2022. Površina predviđena tom studijom iznosi približno 6000 m², a konačna veličina parcele ovisi o odluci Republike Hrvatske koja je vlasnik cjelokupnog zemljišta i koja bi trebala to zemljište donirati za gradnju muzejske zgrade. Molba s cijelim projektom predana je Ministarstvu obrane Republike Hrvatske (MORH-u) i u trenutku pisanja čeka se odgovor. (sl.4.)

¹ Hrvoje Bartulović i Dujmo Žižić, *Arhitektonski program i provjera projektnog zadatka Muzeja Domovinskog rata u Splitu* (MDRUS, Split, svibanj 2017), 19–20.

² Isto, 30–31.

sl.5. Muzejska zgrada, Lora, pogled s prometnice

Autor studije arhitekt Jure Bešlić za navedenu lokaciju Muzeja Domovinskog rata navodi kako je ona vrijedan prostorni resurs grada Splita i da zahvati unutar nje moraju pridonijeti ljepšoj slici i potpunijem doživljaju grada. Smještaj muzejskog sadržaja na planiranu lokaciju uklapa se u osnovne zamisli o reurbanizaciji tog područja. Štoviše, dodavanjem još jednoga važnog javnog sadržaja na područje jakoga urbanog potencijala što ga nosi Spaladium arena etablirala bi se uloga lokalnog središta i podigla kvaliteta gradskog života te akcentirala ishodišna točka Zrinsko-frankopanske ulice.³ Muzejska zgrada na toj lokaciji imala bi neto površinu 8500 m², a činili bi je ulazni hol s recepcijom i garderobom, izložbeni prostor, multimedijaska dvorana, izložbeni prostor za povremene i gostujuće izložbe, knjižnica s vanjskom terasom, uredski prostori, depoi, suvenirnica, muzejski cafe bar i restoran, restauratorska radionica, prostori za udruge, videostreljana, istraživački centar i garažni prostor. Oblikovno, Muzej bi se sastojao od nižega, položenog korpusa glavnog dijela zgrade i višega, administrativnog i istraživačkog volumena na sjeverozapadu zgrade.

Glavni ulaz u Muzej nalazio bi se na istočnoj strani, a prilazilo bi mu se s pješačke ulice koju oblikuje zgrada Muzeja s jedne i Spaladium arena s druge strane. Ispred samog ulaska u zgradu Muzeja osmišljen je manji, unutarnji trg za okupljanje grupa posjetitelja, na koji su vezani komercijalni sadržaji Muzeja, kao i sadržaji koji imaju radno vrijeme i pristup neovisan o radnom vremenu ostatka Muzeja. Kolni i servisni ulaz za posjetitelje ostvaren je preko postojećega kružnog toka u ulici Put Lore, na samoj južnoj granici čestice. Pri ulasku u Muzej posjetitelj se nalazi u prizemlju – u ulaznom holu s infopultom i garderobom te sanitarnim čvorovima, odakle može prići komercijalnim sadržajima poput cafe bara, restorana, darovnog dućana, videostreljane i sl. Ujedno je ostvarena veza s multimedijaskom dvoranom i prostorom za privremeni postav iza infopulta, te veza s knjižnicom uz vjetrobran.

Za razgledavanje samog postava Muzeja posjetitelji se usmjeravaju na komunikacijsku vertikalu dizala i reprezentativnog stubišta lijevo od infopulta. Spomenutom komunikacijskom vertikalom posjetitelji se spuštaju na razinu podruma (-1), gdje je smještena izložba stalnog postava. U kružnoj trajektoriji oko glavnog svjetlarnika postavljeni su izložci, ovisno o njihovoj veličini, funkciji i samoj metodologiji odnosno konceptu postava, koji treba biti razrađen usporedno s detaljnijim projektiranjem građevine Muzeja. Na sjeveru podrumске etaže smještene su popratne prostorije konzervatorske radionice za svakodnevne poslove održavanja i prezentacije izložaka. Prostorije radionice mogu imati polupropusni karakter i biti djelomično odnosno vizualno otvorene prema posjetiteljima kako bi oni izravnim promatranjem mogli upoznati rad konzervatora. (sl.5.)

Uz prostorije radionice nalaze se tehnički blok i sanitarni čvorovi za posjetitelje, kao i evakuacijske i komunikacijske vertikale. Iz podrumске je etaže preko stubišta i manje galerije u kojoj posjetitelji mogu upoznati žrtve rata moguće izaći na vanjsku površinu prizemlja te doći do vanjskoga memorijalnog zida Muzeja. Nakon njegova razgledavanja moguće se vratiti u Muzej preko kontroliranog pristupa na vanjskom natkrivenom prostoru uz glavnu komunikacijsku vertikalu. Nakon razgleda ekspanata i memorijalnog zida, došavši na početnu točku kretanja (ulazni hol), posjetitelj ima mogućnost posjeta spomenutim komercijalnim i uslužnim sadržajima te knjižnici i njezinoj vanjskoj terasi. Zaposlenici Muzeja – administrativno osoblje, konzervatori, tehničko osoblje i sl. – koristi se komunikacijskom vertikalom višeg volumena uz sjeverozapadni dio Muzeja, kamo je omogućen izravan pristup s vanjske površine i iz garaže. Budući da se prostorije udruge i istraživačkog centra nalaze u istom volumenu, njihovo se osoblje može koristiti istom vertikalom, ali i prijavom na infopultu i daljnjom vezom prema vertikali. U samom podrumu, na etaži -2, nalazi se depo za izložke s teretnim dizalom koje povezuje sve muzejske etaže i omogućuje izravan izlazak na vanjsku

3 Jure Bešlić, *Prostorna analiza koncepcije i lokacije Muzeja Domovinskog rata u Splitu* (MDRUS, Split, ožujak 2022), 6.

sl.6. Muzejska zgrada, Lora, pogled iz zraka

površinu, te u garažni prostor za smještaj automobila posjetitelja i zaposlenika s pripadajućim evakuacijskim i komunikacijskim vertikalama.

Smještanjem stalnoga izložbenog postava u podrumsku etažu i razlamanjem te rezanjem krovne plohe postiže se graduirano osvjetljenje, a povoljni mikroklimatski uvjeti unutar muzejske građevine postižu se i ozelenjivanjem krovne plohe, čime se povećava termalna masa i sprečavaju nagli temperaturni gubitci ili pretjerano zagrijavanje. Rezultat svega toga je smanjenje energetske potreba građevine, racionalnost u iskorištavanju energenata i viši energetski razred same građevine. Glede vanjskih površina Muzeja, bitno je naglasiti da je pri prostornom promišljanju i postavljanju odnosa među zadanim sadržajima iskorištena mogućnost i prepoznata potreba proizašla iz razmatranja urbanog susjedstva, te je na krovu muzejske građevine formiran javni park. Parku se prilazi na najbližemu mjestu – na kontaktnoj točki Muzeja s prostorom uz cestu, i to na način da se krovna ploha Muzeja slama i denivelira na kotu ulice. Daljnjim lomljenjem plohe i visinskim diferencijacijama putem kosih ozelenjenih rampi omogućeno je kretanje posjetitelja parka do vanjskoga memorijalnog zida ili do vanjske terase knjižnice na način da se ne ulazi u muzejsku zgradu, čime se potencira njihov javni karakter i neovisnost o režimu rada s obzirom na izložbu stalnog postava. Navedeni krovni park iznimno je bitna projektantska gesta koja pridonosi senzibiliziranju javnosti za danu temu te potiče urbano okruženje na aktivno korištenje muzejskim sadržajima, kako vanjskim, tako i unutarnjim, kako komercijalnim, tako i edukativnim.⁴ (sl. 6.)

Kako možemo uočiti, obje lokacije predviđene za novu muzejsku zgradu nalaze se na atraktivnom, ali nedovoljno iskorištenom prostornom potencijalu grada Splita. Nova muzejska zgrada na bilo kojoj od njih oplemenila bi taj dio grada i građanima ponudila nove javne sadržaje. Možemo se samo nadati kako će se u što skorijem vremenu definirati točna lokacija i kako će projekt biti realiziran u zamišljenom obliku. To bi ujedno bila i prva

muzejska zgrada sagrađena u Splitu nakon 1976. godine, kada je podignut Muzej hrvatskih arheoloških spomenika,⁵ a tek treća u cijeloj povijesti Splita.

LITERATURA

Izvori

1. Bešlić, Jure. *Prostorna analiza koncepcije i lokacije Muzeja Domovinskog rata u Splitu*. Split: MDRUS, 2022.
2. Bartulović, Hrvoje, Dujmo Žižić. *Arhitektonski program i provjera projektnog zadatka Muzeja Domovinskog rata u Splitu*. Split: MDRUS, 2017.

Mrežni izvori

1. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika. „Povijesni pregled”. <https://www.mhas-split.hr/muzej/povijesni-pregled> (pristupljeno 24. lipnja 2022.).

Primljeno: 29. lipnja 2022.

THE MUSEUM OF THE HOMELAND WAR IN SPLIT

Advance notice of the city of Split's possible intention to found a museum devoted to the Homeland War appeared in 2009.

The whole project was presented to the public on November 26, 2015, in the presence of representatives of veterans' associations, the political establishment of city and county and others interested in the venture. After all the legal preconditions had been met, the Museum of the Homeland War in Split was founded on October 20, 2017. It obtained provisional quarters and began its work in line with its mission.

A number of activities have been carried out to date, and two documentary films have been shot. The completion of a design is still to be looked for, and to date two design concepts for two different spots in Split have been presented.

⁴ Isto, 8-9.

⁵ Muzej hrvatskih arheoloških spomenika. „Povijesni pregled”: <https://www.mhas-split.hr/muzej/povijesni-pregled> (pristupljeno 24. lipnja 2022.).